

Савінова Н. А.
доктор юридичних наук,
старший науковий співробітник,
завідувач науковим відділом правових проблем
інформаційної безпеки
Науково-дослідний інститут інформатики і права
НАПрН України

ІНФОРМАЦІЙНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ У ДИСКУРСІ БЕЗПЕКИ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

*«Не знаю, якою зброєю будуть битися у
третьій світовій війні, але у четвертій в
хід підуть каміння та дубинки»*

Альберт Ейнштейн

Сьогодні мало хто з ретрансляторів тренду «інформаційна політика» замислюється над тим, що відсутність навіть натяків на реальне існування такої політики протягом понад двадцяти років юридичної незалежності України утворило в державі інформаційний хаос і породило наслідки у вигляді агресивно орієнтованого медіа (2), хворобливої залежності населення від медіа та соціальних мереж (2), і політично (полярно!) заангажованого та зомбованого з використанням медіа та соціальних мереж (3) населення¹.

В чому причини повного нехтування державою Україна формуванням реальної дієвої інформаційної політики? Чому до цього часу, в державі відсутні політико-правові підходи до захисту інформаційного суверенітету держави? Політика у сфері медіа, як і раніше, іде на поведи інтересів монополізованим олігархією медіаресурсів, які фактично і диктують населенню що дивитися, а що – ні.

¹ Державна інформаційна політика України усі роки незалежності країни перебувала у повному занепаді, тримаючись, переважно, на окремих штампах інформаційної безпеки як безпеки інформації з певними режимами та грифами. В Україні інформаційній політиці самостійного значення не приділялося, а окремі ризики чи загрози національній безпеці в інформаційній сфері включали абстрактний перелік явищ у спектрі від «тиражування порнографічного продукту» до «впливів на свідомість населення». При всьому нерозумінні небезпеки порнографії саме національній безпеці, боротьбі з нею йшла значно вдаліше, ніж з захистом населення від маніпуляцій в медіа.

Однак, саме зараз значно більшу, на наш погляд, загрозу - загрозу безпеці життя і здоров'я населення, несуть чорні діри внутрішньої інформаційної політики у сфері:

- 1) подання агресивного новинного продукту,
- 2) монополію актуальних політичних ток-шоу із залученням скандальних персонажів;
- 3) гостра природня та штучна поляризація «думки» в соціальних мережах в Інтернет.

Саме ці три «кити» утворюють умови для реалізації часткової (саме – часткового!) моделі управління свідомістю мас, а також створення інформаційних передумов для виникнення у людей необхідності пошуку нетрадиційних засобів вирішення проблем безпеки далеко не «віртуального» характеру.

Звернемо увагу на формат новин, які транслюються на каналах вітчизняного телебачення. Майже всі новини мають негативний характер. Хоча повною мірою зрозуміло, що в умовах вторгнення в державу, новини висвітлюватимуть події в зоні мілітаристичного протистояння. Але ці події не єдине, що відбувається в країні, а те що відбувається в країні – не єдине, що відбувається в світі. Реальність містить позитив і негатив.

Але ж, за практикою вітчизняного телебачення політика новостійного мовлення полягає у поданні *переважно* агресивних новин – новинний продукт вітчизняних медіа несе інформацію про протистояння і давління (1) у спектрі від міжнародно-політичної до побутово-родинної площин, або про жертви (2).

Такі особливості побудови новостійного блоку слід відносити до непрофесійності, чи до умисних спрямувань населення в фрустрацію і потенційну агресію?¹ Оцінюючи системність вітчизняних ЗМІ щодо подання новин саме у такому форматі, ми змушені схилитися останні роки саме до другої позиції – умисного спонукання агресії аудиторії, її криміналізації (і віктимізації) населення ЗМІ.

¹ Повною мірою це доводить те, що ще з початкових курсів навчання журналістів вчать, що ефектів медіавпливів, які глибоко досліджуються в Англії та США, виділяють, якнайменше 20, і медіавпливи насилля, до яких саме і належать агресивні новини, займають далеко не перші за силою впливу позиції. В кранах з розвинутою соціальною відповідальністю подібний продукт використовуються, переважно, для задоволення потреби рефлексії мозкової втомі «білих комірців» та «офісного планктону» шляхом віртуалізації агресії, і, до того ж - в самостійних продуктах, переважно – фільмах та окремих спеціальних серіалах. Аналогічним є ефект медіарефлексії м'язової втомі гіподинамії через віртуалізацію сексу: еротика, порнографія, тощо.

Така побудова новин притаманна переважній більшості вітчизняних каналів мовлення. І. жодних дій держави щодо рекомендацій з моделювання новин, жодної ефективної стратегії протистояння з боку Служби безпеки.

Яка ж офіційна версія подібних моделей у ЗМІ? Яка економічна місія агресивних і негативних новин у вітчизняних медіаресурсах? Очевидно, що це – боротьба за рейтинг. Не якістю, цікавістю чи першістю, як в усьому світі, а кількістю демонстрації силових рішень, крові та незадоволення. Остання новина, яка, переважно є позитивною за старими традиціями програми «Время» часів СРСР, за принципом – «останнє запам'ятовується», на фоні тотальної кількості насилля над мозком глядача вже не спрацьовує, не мінімізує зародженої напруги. Чому? Тому що пропорція негативу і позитиву не витримується, негативні новини коментуються непрофесійно, носять переважно фатальний характер, а позитивні непереконливі або чужі.

Від такого формату новин у аудиторії формується соціальна тривога. Це повторюється щоденно. Населення ментально звикає до перебування у стані фрустрації (незадоволеного очікування вирішення проблем) від такої тривоги, а рефлексія не наступає: люди не мають можливості пережити вирішення актуалізованих питань. Але ж непережита фрустрація ментальною лишатися не може (!), і ми до цього обов'язково повернемося у доповіді.

При цьому політичні ток-шоу, які, зрозуміло, працюють на рейтинг – тобто, на очікування аудиторії, подають ту інформацію, яка може певною частиною населення сприйматися як підказка до шляхів вирішення проблем. Фрустрована аудиторія шукає відповіді на актуалізовані новинами питання з вуст політиків. Але переважно всі рейтингові ток-шоу також побудовані на конфлікті. «З одного боку» і «з другого боку» сцени розміщені люди, які демонструють ненависть, агресію, висловлюють переважно некоректні безапеляційні твердження і нетолерантно поведуться одне з одним. Особливий ефект відіграють фінальні опитування, які проводяться з аудиторією. Ефект зомбування шляхом приєднання, полягає у тому, що людина втрачає свідому критику, схилиючись до думки більшості, і її свідомість вірить у те, що висловлює більшість, при тому, що самотійно людина б в це не повірила, сприймаючи інформацію самотійно. Телебачення апріорі лишає людину наодинці з більшістю у разі наявності «аудиторії у студії», демонстрації у медіа результатів соціальних опитувань, тощо, примушуючи її мовчазно погоджуватися з думкою більшості.

Отже, аудиторії, вольовий момент поведінки кожного учасника якої пригнічений дистанційною комунікацією (адже глядач не є інтерактивним у медіакомунікації), повною мірою нав'язується «думка більшості» в аудиторії. При цьому, обрахунок голосів, активності, привабливості тих чи інших висловлювань жодним чином не піддається сумніву – він просто висвітлюється на екрані. Хто його формує: аудиторія в залі, режисер чи занесені до продакшн гроші певної зацікавленої особи, для зовнішньої аудиторії значення не має. Вона над цим не замислюється, сприймаючи за чисту монету «думку більшості», яку «демонструє опитування». І глядач, як одиниця аудиторії, приєднується до такої думки.

Саме під час перегляду політичних ток-шоу аудиторія як в студії, так і за її межами сподівається на отримання відповідей на постановлені їй власною свідомістю питання, які актуалізовані чи викликані переглядом новин раніше. Відповідь же політичних ток-шоу лише поглиблює стан фрустрації, адже відповідей дати не може за визначенням: свідомі очікування індивідуума, навіть і в питаннях безпеки чи побуту, не можуть отримати очікуваної інформації з «загальних» політичних меседжів.

Останнім місцем необхідної рефлексії аудиторії лишаються соціальні мережі, які сьогодні виступають місцем рефлексії інформаційного напруження, місцем викидів незадоволених очікувань. Саме в мережі, завдяки інтерактивності спілкування, відбувається групування та візуалізація поляризації громадської думки.

Чи є мережа об'єктивним джерелом інформації, чи реально вона відображує думки людей? Ні, і щ раз – ні! Адже в мережі присутні ті ж самі ефекти зомбування через приєднання особистості до того чи іншого «табору», який вже ніби-то існує, нав'язаний утворенням певної групи, сторінки або просто теми «чату». Самий факт існування і кількість «репостів» сам по собі працює там само, як ефект зомбування телебачення: уявна «більшість» сформована, а приєднання до більшості через привабливість певних позицій такої, в залежності від прихильності людини, безумовно призводитиме її до прийняття рішення про приєднання до тієї, чи іншої полярної позиції, які нерідко моделюються.

Розімкнути *circulus vitiosus* може лише втручання ефективної державної політики в сфері національної безпеки в діяльність ЗМІ. Жодні хибні прикриття свавілля продакшн новин та ток-шоу «свободою слова», або розмови про «гоніння на телебачення» не можуть бути контраргументом запровадження гуманістичних форматів новин (рівноваги, а краще – переваги позитивних новин над негативними і некрофілістичними), мінімі-

зації політичних ток-шоу і запровадження, навіть у політичних програмах, цікавих людських, коректних і толерантних тем.

Ідучи на запровадження моделей формування новин та обмеження ток-шоу політичного спрямування, необхідно розуміти: сьогодні населення країни заряджене через потоки агресивних новин на пошук вирішення проблем будь-якими способами, під впливом вдало змодельованих закликів є готовим до реальних дій не лише в межах інформаційного простору. Не має сенсу зараз говорити про докази: вони вже були, є зараз, і, на жаль, будуть.

Зараз від ефективності інформаційної складової державної політики України в сфері національної безпеки повною мірою залежать безпека життя і здоров'я людини. Тому що *тріада «фрустрація, викликана новинами» - «зомбування політичним ток-шоу» - «віртуальна поляризація агресивної реакції в соціальних мережах» за умови маніпулювання може перетворитися на агресивний натоп на вулицях.*

Сидак В.С.

доктор исторических наук, к. юр. наук, профессор,
главный научный сотрудник НОЦ НА СБУ,
заслуженный деятель науки и техники Украины,
член кор. НАПН Украины

ИСТОРИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПРОБЛЕМЫ ПРОТИВОСТОЯНИЯ ИНФОРМАЦИОННОЙ АГРЕССИИ

Информационное противоборство как направление научных исследований и практической деятельности имеет давнюю историю. Хотя в прямой постановке такие термины, как «информационное противоборство», «информационная борьба», «информационная война», «информационное оружие», вошли в теорию и практику относительно недавно (например, термин «информационные операции» впервые появился в 1997 г.), однако в качестве явления объективного мира информационное противоборство зародилось в глубокой древности [1, с. 266-267; 6, с. 8-13]. Оно возникло одновременно с появлением вооруженного противоборства – как составная часть вооруженной борьбы в виде психологического средства ослабления боевой мощи противника и поднятия боевого духа своих войск.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ**

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ІНФОРМАТИКИ І ПРАВА**

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ
ІНФОРМАЦІЙНОЮ БЕЗПЕКОЮ ДЕРЖАВИ**

**Збірник матеріалів науково-практичної конференції
(Київ, 19 березня 2015 року)**

Київ
Центр навчальних, наукових та періодичних видань
Національної академії СБ України
2015

Організаційний комітет конференції:

Голова – кандидат юридичних наук, доцент, т.в.о. проректора з наукової роботи НА СБ України *С. С. Кудінов*;

заступники Голови – доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент Національної академії правових наук України, заслужений діяч науки і техніки України, директор Науково-дослідного інституту інформатики і права НАПрН України *В. Г. Пилипчук*; завідувач сектору відділу освіти в галузях інженерії Інституту інноваційних технологій і змісту освіти МОН України *О. В. Дашковська*

Члени організаційного комітету:

доктор педагогічних наук, доцент, директор ННІ ІБ НА СБ України *С. М. Мамченко*; кандидат технічних наук, старший науковий співробітник, в.о. заступника директора (з навчальної та наукової роботи) ННІ ІБ НА СБ України *В. М. Панченко*; кандидат юридичних наук, доцент, завідувач СК-31 ННІ ІБ НА СБ України *О.О. Климчук*; доктор історичних наук, професор, завідувач СК-32 ННІ ІБ НА СБ України *А. І. Гуз*; кандидат технічних наук, доцент, завідувач КТЗІ ННІ ІБ НА СБ України *А. К. Гринь*

Актуальні проблеми управління інформаційною безпекою держави : зб. матер. наук.-практ. конф. (Київ, 19 березня 2015 року). – К. : Центр навч., наук. та період. видань НА СБ України, 2015. – 512 с.

У збірнику висвітлюються актуальні проблеми забезпечення інформаційної безпеки України та науково-практичні підходи до їх вирішення. Зокрема, розглядаються питання захисту інформаційного простору України, формування системи забезпечення кібернетичної безпеки України, удосконалення вітчизняного законодавства у сфері охорони державної таємниці та службової інформації, форми і напрями міжнародної взаємодії у сфері забезпечення інформаційної безпеки, шляхи оновлення змісту вищої освіти фахівців з інформаційної безпеки держави.

Для працівників органів державної влади, науковців, викладачів, фахівців з інформаційної безпеки, широкої громадськості.

Тези доповідей публікуються в авторській редакції. Організаційний комітет залишає за собою право не розділяти думку авторів.

ЗМІСТ

ВСТУПНЕ СЛОВО	3

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

Архипов О. Є. Економічні аспекти безпеки інформації	6
Архипова Є.О. Якісна гуманітарна освіта як засіб протидії негативним інформаційним впливам	9
Биченок М.М., Дзюба Т.М. Актуальні проблеми забезпечення інформаційної безпеки держави у воєнній сфері	12
Бондаренко І.Д. Захист критичної інфраструктури в ЄС: уроки для України	15
Бровко В.Д., Воскобойніков С.О., Тарасюк А.В. Актуальні проблеми підготовки спеціалістів інформаційної безпеки до захисту інформації в комп'ютерних системах та мережах.....	20
Галаган Л. М. Небезпеки е-урядування в умовах розгортання сучасних кризових явищ в Україні	22
Гречин Є. Є. Об'єкт провокації неправомірної вигоди: теоретичний аспект	25
Гуз А. М. Підготовка в ННІ ІБ НА СБ України фахівців, які працюють з інформацією НАТО з обмеженим доступом: історична ретроспектива.....	29
Даник Ю.Г. Проблеми формування національної системи забезпечення кібернетичної безпеки України.....	32
Довбня С.Я. Актуальні проблеми науково-методичного забезпечення системи інформаційної безпеки держави	37
Довгань О.Д. Інформаційна безпека – гарант існування і розвитку національних інформаційних ресурсів.....	40

Євдоченко Л.О. Роль і місце науково-технічного забезпечення інформаційної безпеки в системі СБ України	45
Козубцов І.М., Куцаєв В.В., Срібний С.П., Ткач В.О. Стратегічні напрямки підготовки спеціалістів інформаційної та кібернетичної безпеки.....	49
Конюшок С. М. Підготовка фахівців у галузі знань "Інформаційна безпека": досвід Інституту спеціального зв'язку та захисту інформації НТУУ "КПІ"	52
Корж І.Ф. Проблеми правового регулювання забезпечення інформаційної безпеки	53
Красноступ Г. М. Мова ворожнечі та свобода вираження поглядів: проблеми правового регулювання	57
Кузніченко С.О. Щодо окремих аспектів підготовки фахівців у сфері інформаційної безпеки.....	60
Мальцева І.Р., Паламарчук С.А., Черниш Ю.О. Проблемні питання побудови системи кібернетичної безпеки України	65
Манжук І.В. Інформаційна безпека держави: поняття, сучасні загрози.....	67
Марутян Р.Р. Чинники підвищення ефективності державної інформаційної політики в умовах сучасної гібридної війни проти України	71
Мельник С.В. Актуальні питання впровадження систем Е-урядування в контексті забезпечення кібернетичної безпеки	74
Нашинець-Наумова А.Ю. Питання протидії загроз національній безпеці в інформаційній сфері	77
Паливода О.О. Психологічні аспекти професійного становлення майбутніх фахівців з інформаційної безпеки.....	80
Панченко В. М., Семчишина С. В. Тактичні пріоритети України у сфері забезпечення інформаційної безпеки у сучасних умовах	83

Парфило О.А. Актуальні питання судово-експертного забезпечення протидії кібертероризму	85
Петрик В.М. Пропозиції щодо підготовки фахівців з інформаційної безпеки держави та формування критичного мислення населення для захисту від шкідливих інформаційно-психологічних впливів	89
Петров В. В. Щодо проблемних аспектів формування державної інформаційної політики	93
Петряєв С.Ю., Чернишина Г.Г. Проблемні питання підготовки фахівців у галузі інформаційної безпеки	96
Пилипчук В.Г. Основи державної політики у сфері інформаційної безпеки України	99
Прозоров А.Ю., Ковальчук Г.М. Правопорушення в інформаційній сфері та заходи з протидії їх вчиненню	104
Радзівєвська О.Г. Місце інформаційної безпеки дитини у парадигмі інформаційної безпеки особи	108
Радутний О.Е. Засоби кримінально-правового захисту суверенітету України в сфері інформаційної безпеки	110
Рижов І.М., Кудінов С.С. До проблеми формалізації об'єктів можливих терористичних посягань	114
Рябий М.О. Критична інфраструктура та критична інформаційна інфраструктура в Україні	117
Савінова Н. А. Інформаційна політика України у дискурсі безпеки людини і громадянина.....	119
Сидак В.С. Исторические аспекты проблемы противостояния информационной агрессии	123
Солодка О. М. Актуальні питання формування та реалізації державної інформаційної політики України	129
Строяновський В.В. Актуальні питання удосконалення системи кібернетичної безпеки	132